เรื่อง ชนเผ่าเมี่ยน หรือ เย้า ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

The Office Of Academic Resource Information Technology

รายละเอียด

บทนำ

เมี่ยนได้ย้ายถิ่นมาพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร เพราะการกระทำของมนุษย์ การแทรกแซงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติซ้อนทับพื้นที่ของหมู่บ้านชาวเขาเผ่าเมี่ยน จึงถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ป่ามายังพื้นที่ราบทำให้ไม่มีที่ดินทำการเกษตร จึงต้องปรับตัวด้วยการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย งานสร้างสรรค์นี้คือ มีการปักผ้าลายเจ้าสาวทั้งที่เป็นกางเกงแบบสั้นและแบบยาว อีกทั้งมีลายผ้าประยุกต์ เพื่อนำชิ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ทางด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขาถือว่ามีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย การปักผ้าของชาวเมี่ยนนี้นอกจากจะช่วยสร้างรายได้แล้ว ยังมีการปักผ้าส่งศูนย์ศิลปาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้หญิงรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ 1) ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน 2) ภาษาพูดและภาษาเขียน 3) ที่อยู่อาศัยและความเป็นอยู่ 4) การแต่งกาย 5) วัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรม และ 6) ศิลปะการแสดง

ความเป็นมาของชนเผ่าเมี่ยน

ตามปกติแล้วกลุ่มชาติพันธุ์อิวเมี่ยน เรียกตัวเองว่า อิวเมี่ยน หรือ เมี่ยน เพราะเป็นภาษาที่พวกเขาเหล่านี้เรียกแทนตัวเองตั้งแต่จำความได้ แต่มาภายหลังชนเมืองได้เรียกกันว่าชาติพันธุ์เย้า ในจังหวัดกำแพงเพชรจะมีชนเผ่าเมี่ยน 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มคลองเตย และกลุ่มคลองลาน ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนตั้งอยู่ในละติจูด : 16° 15' 36" N และลองจิจูด : 99° 13' 5" E และประชากรเย้ากระจายตัวอยู่ใน 10 จังหวัด ของประเทศ จำนวนประชากร 45,571 คน ชนเผ่าเย้า เดิมอาศัยอยู่ตามภูเขาในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ซึ่งในประเทศจีน เย้าแบ่งเป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของอาชีพเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย และความเชื่อโดยแบ่งเป็นพวกแพนเย้า (pan Yao) คือพวกมีอาชีพทางแกะสลักไม้ พวกฮุงเย้า (huagnyao) เป็นพวกที่พันศีรษะด้วยผ้าแดง และพวกนานติงเย้า (nan ting Yao) เป็นพวกที่สวมเสื้อผ้าสีน้ำเงินล้วน

หลังจากที่ถูกจีนรบกวน ชาวเย้าได้อพยพหนีเข้ามาอยู่ชายแดนพม่า อินโดจีน และเขตไทย เย้าที่เข้ามาอยู่ในเขตไทยนั้นเป็นพวกฮุงเย้า (hung yao) อาศัยอยู่บนถูกเขาในจังหวัดเชียงราย คือ เขตอำเภอแม่จัน อำเภอเชียงคำมีอยู่บนดอยผาแดง อำเภอเชียงของที่ดอยหลวง อำเภอพานอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกแม่ใจ และอำเภออื่น ๆ ก็มีบ้าง ทั้งนี้ชาวเย้าที่อาศัยอยู่ในอำเภอเทิงแถบชายแดนติดต่อเขตเชียงของ ผู้หญิงแต่งกายผิดจากอำเภออื่น ๆ คือใช้ผ้าแดงโพกศีรษะ

ชาวเมี่ยนเป็นชนชาติเชื้อสายจีนเดิม ชนเผ่านี้เรียกตัวเองว่า เมี่ยน หรือ อิ้วเมี่ยน ซึ่งแปลว่า มนุษย์มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เย้า

ถิ่นเดิมของเมี่ยนอยู่ทางตะวันออกของมณฑลไกวเจา ยูนนาน หูหนาน และกวางสีในประเทศจีน ต่อมาการทำมาหากินฝืดเคืองและถูกรบกวนจากชาวจีนจึงได้อพยพมา ทางใต้ เข้าสู่เวียดนามเหนือ ตอนเหนือของลาว และทางตะวันออกของพม่า บริเวณรัฐเชียงตุง และภาคเหนือของไทย ชาวเมี่ยนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยอพยพมาจากประเทศลาวและพม่า ปัจจุบันมีชาวเมี่ยนอาศัยอยู่มากในจังหวัด เชียงราย พะเยา และน่านรวมทั้งในจังหวัด กำแพงเพชร เชียงใหม่ ตาก เพชรบูรณ์ ลำปาง สุโขทัย อดีตเย้าตั้งบ้านเรือนอยู่บน ไหล่เขาที่มีน้ำบริบูรณ์ อากาศบริสุทธิ์และพื้นที่เหมะสำหรับการทำไร่ หมู่บ้านหนึ่งมี 15 – 40 หลังคาเรือน แต่ละหมู่บ้านตั้งอยู่ห่างไกลกันบนพื้นดินซึ่งเทลาดลงไปในราว 30 องศา ร้านที่ปลูกคร่อมบนพื้นดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฝาไม้ไผ่สานขัดแตะ หันหลังติดกับเชิงเขา หน้าบ้านทำเป็นพื้นดินกว้าง 1 เมตร เป็นทางเดินรอบบ้าน ภายในบ้านเกลี่ยพื้นดินให้เรียบเสมอกัน มุงหลังคาด้วยใบก๊อ ใบหญ้าคา ใบหวาย แต่บางครั้งใช้ไม้ไผ่สับแผ่เป็นแผ่น บางหลังใช้ไม้ไผ่ผ่าครึ่งตามทางยาวใช้ประกบกันทำเป็นหลังคาบ้าน ฝาผนังเตี้ย บางทีก็ใช้ไม้ผ่าด้วยลิ่มเป็นแผ่นกระดานตั้งทำเป็นฝาโดยมีไม้ขนาบ เพื่อใช้เป็นที่กำบังลมไปด้วย น้ำบริโภคนั้นมักใช้ไม้ซางต่อเป็นลำรางจากน้ำตกมาใช้ภายในบ้านเรือน

บ้านของชาวเย้ามีแบบแปลน คล้ายกันทุกบ้าน คือมีประตูเข้าบ้าน ทางซ้ายมือยกร้านเป็นห้องรับแขก และ

The Office of Academic Resource Information And Technology

ห้องนอนติดกันไป มีเตาไฟอยู่ 2 เตา คือ เตาข้างหน้าใช้สำหรับตั้งกาน้ำรับแขกทำอาหาร เตาหลังทำอาหารให้สัตว์เลี้ยง มีครกตำข้าวอยู่ในบ้าน พื้นดินในบ้านถูกปรับให้เรียบเสมอกัน บางบ้านไม่ยกร้านแต่ใช้หนังสัตว์ปูลงบนพื้นดิน และนอนกับพื้น ทำแท่นบูชาหรือหิ้งดวงวิญญาณบรรพบุรุษไว้ภายในบ้านทุกหลังคาเรือนทำโรงม้า ยุ้งข้าว คอกหมู เล้าไก่ ไว้รอบบ้านโดยทำเพิงต่อจากชายคาบ้านออกไป แต่บางบ้านก็ทำโรงเลี้ยงสัตว์ไว้ต่างหาก

การตั้งหมู่บ้านของเย้า มักจะเป็นการรวบรวมกันระหว่างกลุ่มแซ่ตระกูลหรือกลุ่มญาติพี่น้อง โดยจะเลือกตั้งหมู่บ้านอยู่บนที่ราบตามไหล่เขา บริเวณต้นน้ำลำธารหรือบริเวณหุบเขาในระดับความสูง 1,000 –1,300 เมตรจากระดับน้ำทะเลและจะต้องเป็นบริเวณที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในหมู่บ้านได้

เย้านิยมจะสร้างบ้านหันหน้าออกจากภูเขาหรือมักจะอยู่ทางทิศตะวันออกของภูเขา โดยจะปลูกบ้านเรียงรายตามแนวสันเขา เพราะตามประเพณีไม่นิยมบ้านซ้อนกันซึ่งจะทำให้บ้านของตนไปตรงกับประตูผีบ้านคนอื่น เย้าเชื่อว่าสิ่งชั่วร้ายที่ถูกขับไล่ออกทางประตูผีนี้จะไปเข้าบ้านที่อยู่ตรงกับประตูผีในระยะใกล้ ๆ กัน

ตามประเพณี เย้าจะปลูกบ้านคร่อมดินโดยใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน ผังของบ้านมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านยาวเป็นหน้าบ้านและหลังบ้าน ด้านหน้ามีประตูผีบานหนึ่งเรียกว่าประตูใหญ่ หรือประตูผี (ต้ม แกง) มีขนาดเล็กและมักปิดอยู่ตลอดเวลา จะเปิดเมื่อทำพิธีขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกจากบ้าน นำศพผู้อาวุโสออกจากบ้าน นำเจ้าสาวออกจากบ้าน และนำเจ้าสาวเข้าบ้านด้านข้างของบ้านทั้งสองด้านจะมีประตูด้านละหนึ่งประตูเปิดใช้เข้าออกในชีวิตประจำวัน ด้านยาวที่ไม่มีประตูนั้นจะกั้นเป็นด้านตามยาวจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยจะถือเอากลางบ้านเป็นหลักส่วนด้านประตูผีนั้นจะเป็นส่วนของผู้ชายซึ่งใช้สำหรับรับแขกและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนที่เหลือนั้นจะเป็นส่วนของผู้หญิงที่ซึ่งจะเป็นที่ทำอาหาร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้านมีหิ้งผี (เมี้ยน ป้าย) ซึ่งจะอยู่ตรงข้ามกับประตูผีพอดี แต่สำหรับบ้านของคนที่เคยผ่านพิธีโต๊ซหรือผู้ที่มีรูปผีใหญ่นั้น หิ้งผีของเขาจะมีลักษณะเป็นตู้เรียกว่า เมี้ยนเตียจง หิ้งผีจะใช้สำหรับเชิญผีมาสิงสถิต เพื่อการเซ่นไหว้ (สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของขาวไทยภูเขาในประเทศไทย, 2562, ออนไลน์)

ภาษาที่ใช้พูดเขียน/เขียน

ภาษาเมี่ยนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาม้งมากกว่าภาษาชาวเขาอื่นๆ ภาษาเขียน เมี่ยนได้รับอิทธิพลจากจีนมาก เป็นคำเดียวโดด ๆ ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง เมี่ยนที่อยู่ในเมืองไทยส่วนใหญ่พูดภาษาไทยเหนือหรือคำเมืองพอรู้เรื่อง บางคนพูดภาษาไทยกลางได้ คนที่มีอายุพูดภาษาจีนกลางและจีนฮ่อได้ เย้ามีภาษาคล้ายภาษาจีน และมักพูดภาษาจีนกลางได้ ตัวหนังสือเขียนอย่างจีนทุกตัวอักษร ชื่อผู้ชาย เช่น แฉ่งฟิน อู้เฟ ซานโจ ซู่จ้อย อู้ก๋วย ฟุเจียว หวั่นเจียม จันฟุ แส้งเซี่ยว ต่อออน กิมฮิน หว่านเอี๋ยน อ้วนจิ่ว ฯลฯ ชื่อผู้หญิง เช่น มะเหมอิ๋มเฟ่ มามัน อิ๋มฟาม กุเหมย ม่วยไหน มุ่ยเฟย มุ่ยลั่ว ฯลฯ ชื่อสัตว์สิ่งของ เช่น เอี้ยน-ถ้วย เฮ้-รองเท้า มั่ว-หมาก ดุย-เสื้อ หาง-ข้าว อวม-น้ำ ตูง-หมู ใจ-ไก่ ราง-บ้าน ฮวบติ้ว-ดื่มสุรา ฮวยอวม-ดื่มน้ำ มิ่งหายต้าย-ไปไหนมา เยี้ยมนงยั่นนง-สบายดี ย่านฮางเมียะ-รับประทานอาหารหรือยัง มิ่งย่าว-ไปเที่ยว ล่งอี้ล่ง-เอาหรือไม่ ปั้วอิน-สูบ

The Office Of Academic Resource Information And Technology

ฝิ่น อึ่กะยั้น-ยังไม่ได้รับประทานอาหาร ฯลฯ การเรียนหนังสือนั้น แม้ไม่มีโรงเรียนสอนแต่ก็อาศัยเรียนกับชาวจีนฮ่อ บิดา ปู่ หรือลุงเพราะชาวจีนฮ่อมักอยู่รวมกับชาวเย้าเสมอ เครื่องดนตรี มีฆ้อง กลอง ปี่ ฉิ่ง ฆ้องใช้ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น แต่งงาน ศพ งานปีใหม่ ฯลฯ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562, ออนไลน์)

การนับเวลาชนเผ่าเมี่ยน

ปี ภาษาเมี่ยนเรียกว่า เฮยี่ยง เมี่ยนมีการกำหนดให้หนึ่งรอบปีมี 12 ปี และใช้ชื่อของสัตว์แทนชื่อปี ทั้งสอบสองปี คือ คำนำหน้าชื่อสัตว์ทั้งสิบสองปี จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะ ครบรอบ 5 รอบ หรือ 60 ปี ชาวเมี่ยนเมื่ออายุครบ 60 ปี จะถือว่าครบรอบวันเกิด เมื่ออายุครบ 60 ปีแล้ว เมี่ยนจะถือว่าหมดอายุแล้ว เพราะตามตำนานนั้น ได้สร้างให้มนุษย์มีอายุเพียงแค่ 60 ปีเท่านั้น ดังนั้นคนที่มีอายุครบ 60 ปี จะต้องทำบุญวันเกิดทุกปีเพื่อเป็นการต่ออายุ และจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการ ต่ออายุ ชื่อเรียกปีใน 5 รอบของชาว เมี่ยน คือ เมื่อนับครบรอบที่ 5 และขึ้นรอบที่ 6 ก็จะมาเริ่มนับรอบที่ 1 ใหม่ เช่น เมื่อนับครบรอบที่ 5 คือ ก้วยหอย (ปีหมู) นับแต่ต้นปีจนจบปีสุดท้าย แล้วก็นับเริ่ม จากปีแรกหรือจากต้นปี (จาบจช้าง, ปีชวด) ใหม่ หรืออธิบายได้อีกแบบหนึ่ง คือ เมื่ออายุครบรอบ 60 ปี (ก้วยหอย, ปีกุน) แล้ว จะเริ่มการนับจากต้นปีใหม่ คือ จาบจช้าง (ปีชวด) ยกตัวอย่าง เช่น เมื่ออายุครบ 72 ปีก็แปลว่า กำลังอยู่ในช่วงปีกุนอยู่ คือ เหยียดหอย แล้วก็นับต่อ ๆ ไปเรื่อย ๆ จนครบรอบวันเกิด ในรอบที่สองใหม่ การนับปีของเมี่ยนนี้ ปัจจุบันคนวัยกลางคนจะนับได้ หากถามว่าอายุเท่าไหร่ เขาจะบอกได้ทันที เพราะรู้ว่าเกิดในรอบปีไหน และปีชื่ออะไร ที่สำคัญต้องดูจากลักษณะหน้าตาด้วยในการบอกทายอายุ (มูลนิธิกระจกเงา, 2562, ออนไลน์)

อยู่อาศัย/ความเป็นอยู่

ในหมู่บ้านเมี่ยนจะเอากระบอกไม้ไผ่ผ่าครึ่งทำเป็นท่อหรือรางน้ำเพื่อรองน้ำจากลำธารมาใช้ภายในหมู่บ้านได้ ชาว เมี่ยนปลูกบ้านคร่อมดิน ใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน บ้านมีลักษณะรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้ามุงหลังคา ด้วยหญ้าคา หรือใบหวาย ฝาบ้านทำจากไม้เนื้ออ่อนที่ผ่าด้วยขวานและลิ่มถากให้เรียบกั้นฝาในแนวตั้ง บางหลังใช้ไม้ไผ่ หรือฟางข้าวผสมดิน โคลนก่อเป็นกำแพงเป็นฝาผนัง ถ้ามีสมาชิกหลายคนจะแบ่งเป็นห้อง ๆ หน้าบ้านมี ประตูเรียกว่า ประตูผี ประตูนี้จะ เปิดใช้เมื่อส่งตัวบุตรสาวออกไปแต่งงาน หรือนำลูกสะใภ้เข้าบ้าน และใช้เวลายกศพออกจากบ้าน ตรงกับประตูหน้า จะมีหิ้งผีติดข้างฝาเรียกว่า “เมี้ยนป้าย” เป็นที่สิงสถิตของผีบรรพบุรุษ บางบ้านมีหิ้งผีอีกแบบหนึ่งเรียกว่า “เมี้ยน เตี่ย หลง”

เย้าตั้งบ้านเรือนอยู่บน ไหล่เขาที่มีน้ำบริบูรณ์ อากาศบริสุทธิ์และพื้นที่เหมะสำหรับการทำไร่ หมู่บ้านหนึ่งมี 15 – 40 หลังคาเรือน แต่ละหมู่บ้านตั้งอยู่ห่างไกลกันบนพื้นดินซึ่งเทลาดลงไปในราว 30 องศา ร้านที่ปลูกคร่อมบนพื้นดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฝาไม้ไผ่สานขัดแตะ หันหลังติดกับเชิงเขา หน้าบ้านทำเป็นพื้นดินกว้าง 1 เมตร เป็นทางเดินรอบบ้าน ภายในบ้านเกลี่ยพื้นดินให้เรียบเสมอกัน มุงหลังคาด้วยใบก๊อ ใบหญ้าคา ใบหวาย แต่บาง

The Office of Academic Resource Information and Technology

ครั้งใช้ไม้ไผ่สับแผ่เป็นแผ่น บางหลังใช้ไม้ไผ่ผ่าครึ่งตามทางยาวใช้ประกบกันทำเป็นหลังคาบ้าน ฝาผนังเตี้ย บางทีก็ใช้ไม้ผ่าด้วยลิ่มเป็นแผ่นกระดานตั้งทำเป็นฝาโดยมีไม้ขนาบ เพื่อใช้เป็นที่กำบังลมไปด้วย น้ำบริโภคนั้นมักใช้ไม้ซางต่อเป็นลำรางจากน้ำตกมาใช้ภายในบ้านเรือน

บ้านของชาวเย้ามีแบบแปลนคล้ายกันทุกบ้าน คือมีประตูเข้าบ้าน ทางซ้ายมือยกร้านเป็นห้องรับแขก และห้องนอนติดกันไป มีเตาไฟอยู่ 2 เตา คือ เตาข้างหน้าใช้สำหรับตั้งกาน้ำรับแขกทำอาหาร เตาหลังทำอาหารให้สัตว์เลี้ยง มีครกตำข้าวอยู่ในบ้าน พื้นดินในบ้านถูกปรับให้เรียบเสมอกัน บางบ้านไม่ยกร้านแต่ใช้หนังสัตว์ปูลงบนพื้นดิน และนอนกับพื้น ทำแท่นบูชาหรือหิ้งดวงวิญญาณบรรพบุรุษไว้ภายในบ้านทุกหลังคาเรือนทำโรงม้า ยุ้งข้าว คอกหมู เล้าไก่ ไว้รอบบ้านโดยทำเพิงต่อจากชายคาบ้านออกไป แต่บางบ้านก็ทำโรงเลี้ยงสัตว์ไว้ต่างหาก (อภิสิทธิ์ อภิชิตศศิวิมล, 2562, ออนไลน์)

1. ครอบครัว

ครอบครัวของเมี่ยนมีทั้งครอบครัวเดี่ยวและขยาย ถ้าเป็นครอบครัวขยายนิยมขยายทางฝ่ายชาย ในทัศนะของเมี่ยน คำว่า ญาติพี่น้อง นอกจากจะหมายถึงญาติพี่น้องทาง สายโลหิตแล้ว ยังรวมถึงชนชาติอื่นๆ ที่เข้ามารวมอยู่ในชุมชนของชาวเมี่ยนด้วย ในเรื่องญาติพี่น้องของเมี่ยนนั้น มิได้หมายถึงความเกี่ยวพันทางสายโลหิตดังที่เข้าใจกัน แต่ เกี่ยวพันกันในทางวิญญาณของบรรพบุรุษ

เย้ามีรูปร่างหน้าตา คล้ายชาวจีนยูนนาน แต่ภาษาผิดเพี้ยนกันไป ใช้ตัวหนังสือจีน เครื่องแต่งกายของชายเหมือนกับชาวยูนนานหลายอย่าง แต่แตกต่างเพียงเครื่องแต่งกายผู้หญิง ซึ่งเป็นไปคนละแบบ ถ้าจะกล่าวถึงขนบประเพณีแล้ว ชาวเย้าก็ไม่แตกต่างอะไรกับจีนฮ่อ เข้าใจว่าคงเป็นชนชาติจีนเผ่าหนึ่งที่ใช้ภูเขาสูงเป็นที่พำนัก ผู้ชายไว้ผมม้า คือมีผมหย่อมเดียวตรงกลางขวัญ โพกศีรษะด้วยผ้าสีดำ หรือสวมหมวกกลมมียอดเป็นจุก ปัจจุบันตัดผมสั้นแบบธรรมดา สวมเสื้อดำหลวมๆ แขนยาวผ่าอก ป้ายข้าง กางเกงสีดำขายาวแบบจีน ถ้าเป็นคนแก่เวลาไปประกอบพิธีอะไรมักจะมีผ้าขาวพาดบ่า เด็กหนุ่มติดผ้าสีขาวตามขอบริมชายเสื้อ และปักลวดลายเป็นจุดสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ตรงใต้อกด้านใดด้านหนึ่ง ที่เสื้อผ่าข้างติดกระดุมโลหะเงินกลมๆ เป็นแถวลงมา (อภิสิทธิ์ อภิชิตศศิวิมล, 2562, ออนไลน์)

2. อาชีพ

กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขา ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การระบุความรู้ที่ต้องการ ตามความเชื่อของชนเผ่า เน้นคติด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมในท้องถิ่นที่ชาวบ้านมุ่งอธิบายตามปรากฏการณ์และสร้างสรรค์ลายผ้าปักเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว

ขั้นตอนที่ 2 การจัดหาความรู้ที่ต้องการ การรับความรู้มาจากบรรพบุรุษ การแสวงหาความรู้การปักผ้าจากสมาชิกในครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างพัฒนาความรู้ใหม่ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษร่วมกันอย่างใกล้ชิด และการ

The Office of Academic Resource Information And Technology

พัฒนาความรู้ที่มีในแต่ละบุคคลผนวกเข้ากับความรู้ในกลุ่มเครือญาติการสร้างจากความเชื่อแลความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และตามความต้องการของศูนย์ศิลปาชีพ

ขั้นตอนที่ 4 การถ่ายทอดความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้ไม่ที่เป็นทางการตามธรรมชาติและไม่มีแบบแผนที่เป็นทางการ เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้หญิงชนเผ่า

ขั้นตอนที่ 5 การจัดเก็บความรู้ และเก็บแบบลายผ้าปักหรือชิ้นผ้าเป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล ใช้วิธีการจดจำของแต่ละบุคคล ยังไม่มีการจัดเก็บความรู้ที่เป็นระบบ และไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

ขั้นตอนที่ 6 การนำความรู้มาใช้ได้พัฒนาลายผ้าปักส่งศูนย์ศิลปาชีพ สืบทอดภูมิปัญญาปักผ้าของชนเผ่าและนำความรู้ถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชนผ่านเอกสารเผยแพร่ผ้าปักชาวเขาสู่สถานศึกษาที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น ส่วนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการแสวงหาโอกาส มุ่งเน้นพึ่งพาตนเองบนฐานของศักยภาพและทรัพยากรทางวัฒนธรรม การสร้างมูลค่าจากการผลิตสินค้าผ้าปักชาวเขากระเป๋าสตางค์ พวงกุญแจ กระเป๋าเป้ รองเท้า เครื่องเงิน มีนวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าที่ชนเผ่าผลิต การสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาต่อยอดเพิ่มคุณภาพสินค้า และการจัดการด้านการตลาด

ขั้นตอนที่ 7 ด้านเกษตรกรในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน ในอดีต ช่วง พ.ศ.2493 ชาวเย้ามีอาชีพทางทำไร่ฝิ่น ข้าวเจ้า ข้าวโพด ยาสูบ และพืชไร่อย่างชาวเขาเผ่าอื่น ๆ โดยเริ่มหว่านฝิ่นในเดือนกันยายน พอเดือนธันวาคม – มกราคม ก็ลงมือกรีด นอกจากทำการปลูกแล้วยังทำการค้าด้วย เช่น ที่ดอยภูลังกา เขตอำเภอปง ติดต่อดอยผาแดง อำเภอเชียงคำ มีชาวเย้าหลายหมู่บ้านแต่ละหมู่มีชาวเย้าไม่ต่ำกว่า 100 คน หัวหน้าชาวเย้าที่ดอยภูลังกาเป็นราชาแห่งการปลูกฝิ่น มีบ้านใหญ่โตอยู่บนเขา ชาวเย้าบริเวณนั้นขึ้นตรงต่อราชาคนดังกล่าวทั้งหมด ผู้ใดปลูกฝิ่นต้องนำมามอบให้เขาเป็นผู้จำหน่ายพืชไร่อื่นมีฤดูปลูกต่าง กัน คือ ปลูกข้าวเจ้าพันธุ์เบาในปลายเดือน 7 เหนือ (พฤษภาคม) เก็บเกี่ยวในเดือน 12 (ตุลาคม) ข้าวโพดปลูกเดือน 5 (มีนาคม) เก็บเกี่ยวเดือนกันยายน ในการปลูกนั้นใช้ไม้ทิ่มลงไปในดิน และหย่อนเมล็ดข้าวโพด 2-3 เมล็ดลงไปแล้วเอาดินกลบ พอฝนตกลงมาสัก 2-3 ห่า พืชก็งอกขึ้น ข้าวโพดปลูกไว้สำหรับใช้เป็นอาหารของม้า หมูและไก่ ส่วนไร่ฝิ่นเลือกสถานที่ที่มีอากาศเย็น วิธีการปลูกก็คือขุดดินพลิกขึ้นก่อนแล้วหว่านเมล็ดฝิ่นลงไป พอต้นกล้าโตขึ้นก็ถอนให้ห่างกันประมาณ 1 คืบ พอต้นฝิ่นโตออกดอกออกผล จึงเอามีดกรีดยางจากผลเก็บไว้ เริ่มหว่านฝิ่นในเดือนกันยายน กรีดในราวเดือนธันวาคม ถึงปลายเดือนมกราคมก็หมด การเลี้ยงสัตว์มีเลี้ยงม้า ลา หมู ไก่ สุนัข สำหรับม้าและลานั้นเลี้ยงไว้ใช้เป็นยานพาหนะเดินทางไปตามไหล่เขา

ขั้นตอนที่ 8 หัตกรรมกรรมเครื่องเงินกลุ่มชาวพันธุ์เมี่ยน ชาวเขาเผ่าเย้า หรือเมี้ยน ทำเครื่องเงินเพื่อประดับชุดผู้หญิงของเขาอยู่ที่บ้านเขาน้อย หมู่ที่ 1 ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งนิยมสร้างบ้านบริเวณที่ลาดชันตามไหล่เขา ผู้หญิงชาวเย้า จะแต่งตัวด้วย เครื่องเงินที่งดงามมาก มีน้ำหนัก

The Office Of Academic Resource Information And Technology

หลายกิโลกรัม แต่ละชุดจะมีมูลค่าของเครื่องเงินนับแสนบาท จึงทำให้ชายชาวเขาเป็นช่างที่ทำเครื่องเงินได้งดงามมากและหลากหลายรูปแบบมาก จากการสัมภาษณ์ นายขวานทอง จ๋าวเสรี (กวานตอง แซ่จ๋าว) นายช่างทำเครื่องเงิน ชาวเย้า ขณะนี้ เขามิได้ทำเครื่องประดับชุดการแต่งกายสุภาพสตรีชาวเย้าแต่อย่างเดียว แต่เขาทำส่งประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย สุภาพสตรี ชาวเย้าที่ เป็นแบบให้เรา บันทึกภาพ และเป็นนางแบบในการแสดงชุดของหญิงชาวเย้าในชุดแต่งกาย ที่งดงามราวกับเจ้าหญิงคือ คุณสุมาลี หงิงเส็ง (แซ่จ๋าว) น้องสาวนายขวานทอง ผู้จัดทำเครื่องเงินประดับให้น้องสาว ในชุดแต่งงานที่งดงาม โดยเฉพาะผ้าคลุมไหล่ ที่มีเครื่องเงินจำนวนมากประดับอยู่มีมูลค่ามหาศาล ผ้าโพกศีรษะ จะพันด้วยเครื่องเงินราวกับมงกุฎ (คุณจิรพงษ์ เทียนแขก, 2562, ออนไลน์)

การแต่งกาย

วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวเมี่ยนก็คือเครื่องแต่งกาย เนื่องด้วยชาวเมี่ยนนิยมแต่งกายด้วยผ้าสีทึบ อย่างไรก็ดี เสื้อผ้าสำหรับการแต่งกายของชายหญิงจะแบ่งเป็อป 2 ประเภท คือ เสื้อผ้าที่ใช้ใส่ในชีวิตประจำวัน และ เสื้อผ้าสำหรับใส่ในงานประเพณีหรืองานบุญต่าง ๆ

1. ผู้หญิง

ประกอบไปด้วยกางเกงขาก๊วย ซึ่งเต็มไปด้วยลายปักเสื้อคลุมตัวยาวถึงข้อเท้า มีไหมพรมอยู่รอบคอ ผ้าคาดเอวและผ้าโพกศีรษะ การพันศีรษะต้องพันศีรษะ ด้วยผ้าพื้นเป็นชั้นแรก จากนั้นก็มาพันชั้นนอกทับอีกที การพันชั้นนอกจะใช้ผ้าพันลายปัก ซึ่งมีลักษณะการพันสองแบบคือแบบหัวโต (ก่องจุ้น) และแบบหัวแหลม (ก่องเปลวผาน) และผ้านี้จะพันไว้ตลอดแม้ในเวลานอน หญิงเมี่ยนนุ่งกางเกงขาก๊วยสีดำด้านหน้ากางเกงเป็นลายปักที่ละเอียดและงดงามมาก ลวดลายนี้ใช้เวลาปัก 1 - 5 ปี ขึ้นอยู่กับความละเอียดของลวดลาย และเวลาว่างของผู้ปักเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้หญิงเมี่ยนจึงอวดลายปักของตน ด้วยการรวบปลายเสื้อที่ผ่าด้านข้าง ทั้งสองมามัดด้านหลัง และใช้ผ้าอีกผืนหนึ่งทำหน้าเป็นเข็มขัดทับเสื้อ และกางเกงอีกรอบหนึ่ง โดยทิ้งชายเสื้อซึ่งปักลวดลายไว้ข้างหลัง การตัดเย็บจะตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายพื้นสีดำ ยกเว้นเสื้อคลุมซึ่งอาจใช้ผ้าทอเครื่องในบางกรณี การปักลายของเมี่ยนตามบางท้องถิ่นอาจเหมือนหรือแตกต่างกันบ้างตามความนิยม

2. ผู้ชาย

ประกอบไปด้วยเสื้อตัวสั้นหลวม คอกลมชิ้นหน้าห่อกอ้อมไปติดกระดุมลูกตุ้มเงินถึงสิบเม็ด เป็นแถวทางด้านขวาของร่างในบางที่อาจนิยม ปักลายดอกที่ผืนผ้าด้วย แล้วสวมกับกางเกงขาก๊วยทั้งเสื้อ และกางเกงตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายทอมือย้อมครามสีน้ำเงิน หรือย้อมดำคนรุ่นเก่ายังสวมเสื้อกำมะหยี่ในงานพิธี แต่ยิ่งอายุมากขึ้นเสื้อของชายเมี่ยนก็จะลดสีสันลงทุกทีจนเรียบสนิท ในวัยชราบุรุษเมี่ยนจะใช้ผ้าโพกศีรษะในงานพิธีเท่านั้น เครื่องแต่งกายเด็ก ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะมีการแต่งกายที่คล้ายกับแบบฉบับของการแต่งกายผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชาย เพียงแต่เครื่องแต่งกาย ของเด็กจะมีสีสันน้อยกว่าบ้าง เช่น เด็กหญิงอาจจะยังไม่ปักกางเกงให้ เพราะยังไม่

The Office of Academic Resources Information And Technology

สามารถรักษาหรือดูแลให้สะอาดได้ จึงเป็นการสวมกางเกง เด็กธรรมดาทั่วไป ส่วนเด็กชายก็เหมือนผู้ใหญ่ คือ มีเสื้อกับกางเกงและที่ไม่เหมือนคือเด็กชายจะมีหมวกเด็ก ซึ่งทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะมีการปักก็มีลักษณะคล้ายกัน แต่หมวกเด็กผู้ชายจะเย็บด้วยผ้าดำสลับผ้าแดง เป็นเฉกประดับด้วยผ้าตัดเป็นลวดลายขลิบริมด้วยแถบไหมขาวติดปุยไหมพรมแดงบนกลางศีรษะ หรือมีลายเส้นหนึ่งแถวและลายปักหนึ่งแถวสลับกันอย่างละสองแถว สำหรับหมวกเด็กหญิงมีลายปักเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแถว หรือสองแถวและจะมีผ้าดำปักลวดลายประดับไหมพรมสีแดงสดบนกลางศีรษะและข้างหู

3. ชุดแต่งงาน

ประกอบไปด้วยกางเกงขาก๊วย ซึ่งเต็มไปด้วยลายปักเสื้อคลุมตัวยาวถึงข้อเท้า มีไหมพรมสีแดงอยู่รอบคอ ผ้าคาดเอวและผ้าโพกศีรษะ การพันศีรษะต้องพันศีรษะ ด้วยผ้าพื้นเป็นชั้นแรก จากนั้นก็มาพันชั้นนอกทับอีกที การพันชั้นนอกจะใช้ผ้าพันลายปัก ซึ่งมีลักษณะการพันสองแบบคือแบบหัวโต (ก่องจุ้น) และแบบหัวแหลม (ก่องเปลวผาน) และผ้านี้จะพันไว้ตลอดแม้ในเวลานอน หญิงเมี่ยนนุ่งกางเกงขาก๊วยสีดำด้านหน้ากางเกง เป็นลายปักที่ละเอียด และงดงามมาก ลวดลายนี้ใช้เวลาปัก 1 - 5 ปีขึ้นอยู่กับความละเอียดของลวดลาย และเวลาว่างของผู้ปักเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้หญิงเมี่ยนจึงอวดลายปักของตน ด้วยการรวบปลายเสื้อที่ผ่าด้านข้างทั้งสองมามัดด้านหลัง และใช้ผ้าอีกผืนหนึ่งทำหน้าเป็นเข็มขัดทับเสื้อ และกางเกงอีกรอบหนึ่ง โดยทิ้งชายเสื้อซึ่งปักลวดลายไว้ข้างหลัง การตัดเย็บจะตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายพื้นสีดำ ยกเว้นเสื้อคลุมซึ่งอาจใช้ผ้าทอเครื่องในบางกรณี การปักลายของเมี่ยนตามบางท้องถิ่นอาจเหมือนหรือแตกต่างกันบ้างตามความนิยมพร้อมประดับด้วยเครื่องเงินสมฐานนะ (อภิสิทธิ์ อภิชิตศศิวิมล, 2562, ออนไลน์)

The Office Of Academic Resource Information And Technology

วัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรม

1. ความเชื่อ

เมี่ยนเชื่อว่า เงินเป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จทั้งในโลกมนุษย์และโลกของวิญญาณ กล่าวคือ ชาวเมี่ยนเชื่อว่าในขณะที่มีชีวิตในโลกมนุษย์ ถ้าหากได้จ่ายเงินเพื่อทำบุญอย่างเพียงพอ แล้วเมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะได้รับการเคารพนับถือจากดวงวิญญาณทั้งหลาย และอาศัยอยู่ในโลก วิญญาณอย่างมีความสุข ผู้ที่ได้รับการนับถือในสังคมเมี่ยนต้องมีลักษณะอยู่ 3 ประการ คือ มีฐานะการเงินดี มีความเฉลียวฉลาด และมีความเมตตากรุณา

เมี่ยนมีการนับถือผี พวกเขาเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีผีสิงสถิตอยู่ทั้งนั้น เช่น ผีภูเขา ผีต้นไม้ ผีบ้าน ผีป่า ผีมี 2 พวกคือ ผีดีและผีร้าย ผีดี ได้แก่ ผีบนสวรรค์หรือท้องฟ้า ผีร้ายอาศัยอยู่ ตามต้นไม้ในป่า ตามแอ่งน้ำลำธาร นอกจากนั้นเย้ายังนับถือผีอีกพวกหนึ่งซึ่งมีความสำคัญสูงสุด คือ ผีใหญ่หรือ “จุ๊ซัง เมี้ยน” มี 18 ตนด้วยกัน มีอำนาจลดหลั่นกันเป็นลำดับ(รัตนา อรนุช, 2562, ออนไลน์)

2. ศาสนา

กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนในคลองลานโดยส่วนมากจะมีการนับถือหลากหลายมีทั้งพุทธและศาสนาคริสต์ ถ้าคิดเป็น

ร้อยละ นับถือศาสนาพุทธ 10% และอีก 90% เป็นผู้ที่นับถือคริสต์ จะมีผู้ที่นับถือคริสต์เสียมากกว่าและการนับถือผีก็ยังมีอยู่เหมือนเดิมตามบรรพบุรุษ

ชาวเมี่ยนจะนับถือเทพยดา วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณทั่วไป ทุกบ้านจะมีหิ้งบูชาเป็นที่สิงสถิตของวิญญาณบรรพบุรุษ และมีความเชื่อในเรื่องที่อยู่เหนือธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการนับวันเดือนปี สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน โชคลางและการทำนาย พิธีกรรมที่สำคัญจะมีพิธีกรรมการตั้งครรภ์ พิธีกรรมการเกิด การสู่ขวัญ การบวช การแต่งงาน พิธีงานศพ ขึ้นปีใหม่ และวันกรรม วันเจี๋ย เจียบ เฝย (สารทจีน) พิธีซิบตะปูงเมี้ยน เมี่ยนได้เริ่มนำเอาลัทธิเต๋ามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเมื่อครั้งอพยพทางเรือในช่วงคริสศตวรรษที่ 13 ความเชื่อของเมี่ยนจึงผสมผสานกันระหว่างความเชื่อเรื่องเทพ และวิญญาณ ซึ่งมีความคิดพื้นฐานในการยอมรับเรื่องอำนาจของเทพ เจ้าป่าเจ้าเขาหรือสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นหลัก ชาวเมี่ยนเชื่อว่า ในชีวิตคนจะมีขวัญ (เว่น) ซ่อนอยู่ในสวนต่างๆ ของร่างกายซึ่งมีทั้งหมด 11 แห่ง คือที่ เส้นผม, ศีรษะ, ตา, หู, จมูก, ปาก, คอ, ขา, แขน, อก, ท้อง, และเท้าเมื่อเสียชีวิตไปขวัญ จะเปลี่ยนเป็นวิญญาณหรือผี (เมี้ยน) และ จะสิงสถิตย์อยู่ในธรรมชาติ เช่น ในภูเขา แม่น้ำ หรือทั่วไป ซึ่งปกติอำนาจของวิญญาณหรือของเหนือธรรมชาติ ในโลกจะมีความสัมพันธ์อันดีกับมนุษย์ แต่ถ้าไปทำให้ผี้โกรธแล้วผี จะทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและมีความเสียหายได้ เมี่ยนมีทัศนคติว่าความมั่นคง และความปลอดภัยของมนุษย์ทั้ง ขณะดำรงชีวิตอยู่และหลังจากตายไปแล้วล้วนจะขึ้นอยู่กับวิญญาณหรือภูตผีเพราะเมี่ยน เชื่อว่ามนุษย์อยู่ในความคุ้ม ครองของวิญญาณหรือภูตผี การสร้างความสัมพันธ์หรือติดต่อกับวิญญาณภูตผีกระทำได้โดยผ่านพิธีกรรมเท่านั้น

3. ประเพณีอื่น ๆ

เย้าจะนับ วัน เดือน ปี ตามแบบปฏิทินของจีนคือในรอบ 1 ปี จะมีเดือนทั้งหมด 12 เดือน เดือนใหญ่มี 30 วัน และเดือนเล็กจะมี 29 วัน เย้าไม่มีการนับวันเป็นสัปดาห์แต่จะนับเป็นรอบ 12 วัน โดยเรียกชื่อวันเป็นสัตว์ 12 ชื่อเหมือนกันรอบ 12 ปี เทศกาล และประเพณีที่สำคัญของเย้ามีดังนี้

- เทศกาลปีใหม่

ตรงกับวันตรุษจีน มีการประกอบพิธีทั้งหมด 3 วัน โดยวันแรกถือว่าเป็นวันสิ้นปีเก่า จะเตรียมของใช้ที่ใช้ทุกอย่างให้เรียบร้อย วันสิ้นปีนี้ เขาจะซักผ้า ทำความสะอาดบ้าน วันนี้จะเป็นวันสุดท้ายที่จะทำการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษซึ่งบางบ้านอาจได้ทำมาก่อนแล้วภายใน 1 สัปดาห์ วันที่ 2 ซึ่งตรงกับวันตรุษจีนนั้นถือว่าเป็นวันปีใหม่หรือวันถือ เย้าจะทำแต่สิ่งที่เป็นมงคลเท่านั้น เช่น สอนให้เด็กเรียนหนังสือ หัดให้เด็กทำงาน นำสิ่งที่ดีข้างบ้านและจะไม่ทำบางสิ่งบางอย่างที่ถือว่าเรื่องไม่ดี เช่น จ่ายเงิน ทำงานหนัก ส่วนวันที่ 3 นั้น ตามประเพณีแล้ว เย้าจะไปทำความเคารพบุคคลที่เคารพนับถือ แต่ในปัจจุบันนี้ทำกันในบางหมู่บ้านเท่านั้น

- เทศกาลเช้งเม้ง

ตรงกับวันเช้งเม้งของคนจีน เย้าจะทำพิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษและหยุดงาน 1 วัน เทศกาล เจียะ เจียบ เฝย

The Office Of Academic Resource Information And Technology

ตรงกับวันที่ 14 เดือน 7 (ตรงกับสารทจีน) ตามปฏิทินจีน เทศกาลนี้เย้าถือว่าเป็นวันปีใหม่ของผีทั้งหลายและเป็นเทศกาลที่สำคัญก่อนที่จะถึงวันที่ 14 หนึ่งวัน เขาจะเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ที่จะใช้ในพิธีกรรม เช่น กระดาษ ขนม เมื่อถึงวันที่ 14 จะทำการเซ่นไหว้ผีต่าง ๆ ทั้งหมด วันที่ 15 เดือน ถือว่าเป็นปล่อยผี จะไม่ไปทำงานในไร่

นอกจากนี้แล้ว เย้ามีวันหยุดตามประเพณีเรียกว่าวันกรรม ซึ่งมีวันกรรมเสือ วันกรรมนก วันกรรมหนู วันกรรมฟ้า และวันกรรมเซ้งเม้ง เป็นต้น

- พิธีแต่งงานของชาวเมี่ยน (ต่ม ชิ่ง จา)

การเลือกคู่ครอง (หล่อเอ๊าโกว่) เมื่อเริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว อายุประมาณ 15 ปีขึ้นไป ก็เริ่มจะหาคู่ครอง ในการเลือกคู่ครองนั้นเผ่าเมี่ยน ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเข้าหาฝ่ายหญิงหนุ่มสาวเมี่ยนมีอิสระในการเลือกคู่ครองหนุ่มอาจจะเข้าถึงห้องนอนเพียงคืนเดียว หรือไปมาหาสู่อยู่เรื่อย ๆถ้าทางฝ่ายสาวไม่ขัดข้องก็ย่อมได้เสรี ในการเลือกคู่ของเมี่ยนมีขอบเขตอยู่เพียง 2 กรณีเท่านั้น คือ ควรแต่งกับคนต่างแซ่ หรือบางทีคนแซ่เดียวกันถ้าชอบพอกันก็สามารถอนุโรมได้ไม่เข้มงวดมากนัก แต่ที่เข้มงวด คือ ดวงของหนุ่มสาวทั้งสองต้องสมพงษ์กัน โดยทั่วไปแล้วพี่ควรจะแต่งก่อนน้อง หากน้องจะทำการแต่งก่อนพี่ ก็ต้องจ่ายค่าทำขวัญให้กับพี่ที่ยังไม่ได้แต่งงาน

- การสู่ขอ (โท้นิ่นแซง)

เมื่อหนุ่มตกลงปลงใจจะแต่งงานกับสาวใดแล้วฝ่ายชาย จะต้องหาใครไปสืบถามเพื่อขอทราบวัน เดือน ปี เกิด ของฝ่ายหญิง ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงยินยอมบอกก็แสดงว่า พวกเขายอมยกให้ หลังจากนั้นก็จะนำเอาวัน เดือน ปี เกิด ของหนุ่มสาวคู่นั้น ไปให้ผู้ชำนาญเรื่องการผูกดวงผู้ชำนาญผูกดวง จะดูว่าทั้งคู่มีดวงสมพงศ์กันหรือไม่ ถ้าดวงไม่สมพงศ์กันฝ่ายชายจะไม่มาสู่ขอ พร้อมแจ้งหมายเหตุให้ฝ่ายหญิงทราบ เมื่อดูแล้วถ้าเกิดดวงสมพงศ์กันพ่อแม่จึงจัดการให้ลูกได้

สมปรารถนา เริ่มด้วยการส่งสื่อไปนัดพ่อแม่ฝ่ายสาวว่า ค่ำพรุ่งนี้จะส่งเถ้าแก่มาสู่ขอลูกสาว แล้วพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะต้องจัดข้าวปลาอาหารไว้รับรอง ระหว่างที่ดื่มกินกันนั้น เถ้าแก่ก็จะนำกำไลเงินหนึ่งคู่ มาวางไว้บนสำรับ เมื่อเวลาดื่มกินกันเสร็จ สาวเจ้าเข้ามาเก็บถ้วยชาม หากสาวเจ้าตกลงปลงใจกับหนุ่มก็จะเก็บกำไลไว้ หากไม่ชอบก็จะคืนกำไลให้เถ้าแก่ ภายใน 2 วัน เถ้าแก่จะรออยู่ดูให้แน่ใจแล้วว่าสาวเจ้าไม่คืนกำไลแล้ว เถ้าแก่จึงนัดวันเจรจา เมื่อถึงเวลาซึ่งวันเดินทางไปนี้สำคัญมาก เพราะมีข้อห้าม และความเชื่อในการเดินทางหลายอย่าง เช่น ขณะเดินทาง ระหว่างทางหากพบคนกำลังปลดฟืนลงพื้น สัตว์วิ่งตัดหน้า ไม้กำลังล้ม คนล้ม ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้ คือ สิ่งที่ส่อไปในทางที่ไม่ดีจะไม่มีโชคตามความเชื่อแต่ถ้าไม่พบสิ่งเหล่านี้ระหว่างทางก็สามารถเดินทางไปบ้านฝ่ายหญิงได้ และถ้าไปถึงบ้านฝ่ายหญิง แล้วพบสาวเจ้ากำลังกวาดบ้าน หรือพบคนกำลังเจาะรางไม้ หรือเตรียมตัวอาบน้ำอยู่ พ่อแม่ของฝ่ายชายก็จะเลิกความคิดที่จะไปสู่ขอเหมือนกัน เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งไม่ดีจะทำให้คู่บ่าวสาวต้องลำบาก เมื่อพ่อแม่ฝ่ายชายเดินทางไปถึงบ้านฝ่ายหญิงโดยไม่ได้พบอุปสรรคใด ๆ แล้ว ครอบครัวของฝ่ายชายจะต้องนำไก่ 3 ตัว ไก่ตัวผู้ 2 ตัว และไก่ตัวเมีย 1 ตัว แล้วนำไก่ตัวผู้ 1 ตัวมาปรุงอาหาร

The Office of Academic Resource Information And Technology

เพื่อเป็นการสู่ขอ แล้วร่วมกันรับประทาน พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเชิญญาติอย่างน้อย 2-3 คน มาร่วมเป็นพยาน ระหว่างที่รับประทานอาหารกันอยู่นั้น ก็เริ่มเจรจาค่าสินสอดตามประเพณี ซึ่งส่วนใหญ่ ค่าสินสอดจะกำหนดเป็นเงินแท่งมากกว่า หรือบางครั้งอาจจะใช้เงินก็ได้ตามฐานะ สำหรับไก่อีก 2 ตัว หลังจากฆ่าแล้วจะนำมาเซ่นไหว้บรรพบุรุษของตระกูลทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นการแจ้งให้บรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายให้รับรู้ในการหมั้น พร้อมทั้งฝ่ายชายจะมอบด้ายและผ้าทอหรืออุปกรณ์ในการปักชุดแต่งงานไว้ใช้สำหรับงานพิธีแต่งให้กับฝ่ายหญิง เพื่อใช้ปักชุดแต่งงาน เจ้าสาวจะต้องปักชุดแต่งงานให้เสร็จจากอุปกรณ์ที่ฝ่ายชายเตรียมไว้ในตอนหมั้นและเจ้าสาวจะไม่ทำงานไร่ จะอยู่บ้านทำงานบ้านและปักผ้าประมาณ 1 ปี ส่วนเจ้าบ่าวต้องเตรียมอาหารที่จะใช้เลี้ยงแขกและทำพิธีกรรมเช่น หมู ไก่ และจัดเตรียมเครื่องดนตรี จัดบุคคลที่จะเข้าทำพิธีกรรมทางศาสนา และอุปกรณ์การจัดงานทั่วไป หลังจากหมั้นแล้วบ่าวสาวจะอยู่ด้วยกันที่บ้านฝ่ายใดก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน (อภิสิทธิ์ อภิชิตศศิวิมล, 2562, ออนไลน์)

- พิธีแต่งงานใหญ่ (ต่ม ชิ่ง จา)

พิธีนี้เป็นพิธีใหญ่ซึ่งจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง คนที่จัดพิธีใหญ่นี้ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีฐานะดี จะใช้เวลาในการทำพิธี 3 คืน 3 วัน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเตรียมงานกันเป็นปี คือ ต้องเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ไว้ให้พอกับการเลี้ยงแขก

วันแรก

ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดคนไปรับเจ้าสาวตั้งแต่ก่อนเช้า โดยจะมีคนเตรียมบรรเลงเพลงประกอบไปด้วย ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดเตรียมสถานที่โดยการจัดม้านั่งเป็นวงกลมไว้ และขบวนของเจ้าสาวนั้นจะมี 1 คน ถือปลายผ้าเช็ดหน้าเพื่อจูงมือเจ้าสาวซึ่งอาจเป็นน้องของเจ้าสาว ส่วนน้องชายของเจ้าสาวอีก คนหนึ่ง จะทำหน้าที่แบกสัมภาระของเจ้าสาวที่จะต้องนำมาใช้ในบ้านเจ้าบ่าว อีกคนจะมีหน้าที่กางร่มให้เจ้าสาว เพื่อนเจ้าสาวแต่ละคนจะแต่งตัวด้วยชุดชนเผ่าเต็มยศเช่นกัน เมื่อขบวนของเจ้าสาวมาถึง จะยังไม่ได้นั่งจะให้ยืนอยู่กลางวงก่อน โดยจะมีเพื่อนเจ้าสาวสองคนคอยยืนล้อมรอบเจ้าสาว วงดุริยางค์จะเล่นดนตรีวนทั้ง 3 คน แล้วจะแห่สอดแทรกเข้าไปรอบ ๆ เจ้าสาว และทำความเคารพโดยคำนับ 3 ครั้ง ฝ่ายเจ้าสาวจะโค้งคำนับตอบ 3 ครั้งเช่นเดียวกัน จะคำนับทั้งหมด 4 รอบจึงจะหยุด ระหว่างนั้นฝ่ายต้อนรับจะนำเอาน้ำชา เหล้า บุหรี่มาเพื่อเป็นการต้อนรับ และขอบคุณแขกที่มาร่วมงาน จากนั้นก็นำน้ำร้อนที่ได้เตรียมไว้เพื่อให้แขกล้างหน้า พอแขกล้างหน้าเสร็จ จะเอาผ้าเช็ดหน้าที่ตัวเองล้างเอากลับไปบ้าน พร้อมกับวางเงินไว้ในถาดจะเท่าไหร่ก็ได้เพื่อเป็นธรรมเนียม เสร็จแล้วก็ร่วมรับประทาน

อาหารที่ได้จัดไว้ ระหว่างนั้นเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะยกน้ำชาเหล้าไปให้แขกรอบงาน พอมอบให้แขกแล้วเมื่อแขกดื่มเสร็จจะวางเงินไว้ในถาด เท่าไหร่ก็ได้เพื่อเป็นธรรมเนียม จากนั้นจะแยกกันไปผักผ่อนตามที่พักที่ทางฝ่ายเจ้าบ่าวได้จัดไว้ ส่วนเจ้าสาวจะยังไม่ได้เข้าไปในบ้านของเจ้าบ่าว โดยฝ่ายเจ้าบ่าวจะทำเพิงพักให้กับเจ้าสาว ที่พักของเจ้าสาวนั้นจะนิยมสร้างห่างจากบ้านเจ้าบ่าวประมาณ 20 เมตร จนกว่าจะถึงฤกษ์ที่ได้กำหนดเอาไว้ คือ วันพรุ่งนี้

The Office Of Academic Resource Information And Technology

วันที่สอง

เจ้าสาวจะต้องตื่นนอนแต่เช้ามืดเพื่อเตรียมตัวทำพิธีตามขั้นตอน แล้วเข้าบ้านเจ้าบ่าว การเข้ามาในบ้านนั้นจะต้องเข้าทางประตูใหญ่ พอเสร็จพิธีกรรมอะไรแล้วก็มีการดื่มกินกันทั่วไป

วันที่สาม

จะเป็นการกินเลี้ยงส่วนใหญ่จะฉลองอย่างเดียวจะไม่ค่อยมีพิธีกรรมอะไรมาก นอกจากการบรรเลงตนตรีเป่าปี่ ตีกลองให้งานสนุกสนานรื่นเริง กลางคืนเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะออกมายกน้ำชาให้กับแขกที่มาร่วมงานก็เป็นอันว่าเสร็จพิธี

- พิธีแต่งงานเล็ก (ชิ่งจาตอน)

พิธีต่าง ๆ จะเป็นการกินเลี้ยงฉลองอย่างเดียวไม่มีพิธีกรรมอะไรมาก จะใช้เวลาทำพิธีเพียง วันเดียว เจ้าสาวไม่ต้องสวมที่คุมที่มีน้ำหนักมาก และพิธีเล็กนี้ไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก จุดสำคัญของการแต่งงานของเมี่ยน คือ ตามที่เจ้าบ่าวตกลงสัญญาจ่ายค่าตัวเจ้าสาวกับพ่อแม่ของเจ้าสาวไว้ เพื่อเป็นการทดแทนที่ได้เลี้ยงดูเจ้าสาวมา และฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องบอกวิญญาณบรรพบุรุษของตนเองยอมรับ และช่วยคุ้มครองเจ้าสาวด้วย ประการสุดท้ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะต้องดื่มเหล้าที่ทำพิธี แล้วร่วมแก้วเดียวกัน การแต่งงานของเมี่ยนนั้นจะต้องทำตามประเพณีทุกขั้นตอนอย่างพิถีพิถัน และเป็นไปในลักษณะที่ให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่าย(อภิสิทธิ์ อภิชิตศศิวิมล, 2562, ออนไลน์)

ศิลปะการแสดง

เครื่องดนตรีของเมี่ยนมีลักษณะเป็นการเล่นดนตรีแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน โอกาสในการเล่นดนตรีของเมี่ยนค่อนข้างจำกัด คือ ดนตรีของเมี่ยนจะมีโอกาสนำออกมาเล่นได้ก็เฉพาะ เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในการดำเนินพิธีกรรมใหญ่ๆ หรือสำคัญๆ ตามตำราพิธีกรรมระบุไว้ว่า ต้องใช้เครื่องดนตรีประกอบเท่านั้น เช่น การแต่งงาน พิธีบวช พิธีงานศพ พิธีกรรมดึงวิญญาณคนตายจากนรก (เชวตะหยั่ว) เป็นต้น และในบางพิธีกรรมเหล่านี้ การใช้เครื่องดนตรีร่วมประกอบพิธีกรรมยังไม่อาจใช้เครื่องดนตรีครบทุกประเภทอีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของพิธีกรรม และคุณสมบัติของบุคคลที่เป็นเจ้าของพิธีกรรม เช่น ดนตรีประกอบพิธีกรรมแก่ผู้ตายที่ไม่เคยผ่านการบวชใหญ่ จะใช้ปี่ไม่ได้ หรือพีธีดึงวิญญาณคนตายขึ้นจากนรก จะใช้เครื่องดนตรีเพียงแค่ฉาบและกลองเท่านั้น นอกจากกรณีเพื่อเป็นส่วนประกอบทางพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว ดนตรีของเมี่ยนไม่มีโอกาสส่งเสียงสำเนียงให้ผู้อื่นได้ยินอีกแม้แต่การฝึกซ้อม

การเล่นดนตรีประกอบพิธีกรรม จังหวะและทำนองของดนตรีจะเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนของพิธีกรรมหรือเหตุการณ์ในพิธีกรรม เช่น การแต่งงาน ขั้นตอนพิธีกรรมที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวทำพิธีไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ ไหว้ฟ้าดิน ดนตรีจะทำจังหวะและทำนองอย่างหนึ่ง การเชิญแขกเข้าโต๊ะรับประทานอาหาร หรือกำลังรับประทานอาหาร ดนตรีก็จะทำจังหวะที่แตกต่างกันไป ผู้เข้าใจจังหวะและทำนองดนตรีจะสามารถรู้เหตุการณ์ หรือขั้นตอนที่

The Office Of Academic Resource Information And Technology

กำลังดำเนินอยู่ในพิธีกรรมนั้นได้ แม้มิได้เห็นด้วยตาก็ตาม เครื่องดนตรีของเมี่ยนยังไม่สามารถที่จะเอาออกมาเล่นเหมือนกับเผ่าอื่นได้ ต้องใช้สำหรับในพิธีกรรมเท่านั้น ดังนั้นเมี่ยนจึงไม่ค่อยจะมีการละเล่นที่โดดเด่นเหมือนกับเผ่าอื่น (รัตนา อรนุช, 2562, ออนไลน์)

บทสรุป

เมี่ยนได้ย้ายถิ่นมาพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร เพราะการกระทำของมนุษย์ การแทรกแซงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติซ้อนทับพื้นที่ของหมู่บ้านชาวเขาเผ่าเมี่ยน จึงถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ป่ามายังพื้นที่ราบทำให้ไม่มีที่ดินทำการเกษตร จึงต้องปรับตัวด้วยการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย งานสร้างสรรค์นี้คือ มีการปักผ้าลายเจ้าสาว ทั้งที่เป็นกางเกงแบบสั้นและแบบยาว อีกทั้งมีลายผ้าประยุกต์ เพื่อนำชิ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ทางด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขาถือว่ามีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย การปักผ้าของชาวเมี่ยนนี้นอกจากจะช่วยสร้างรายได้แล้ว ยังมีการปักผ้าส่งศูนย์ศิลปาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้หญิงรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

คำสำคัญ : กลุ่มชาติพันธุ์ เมี่ยน กำแพงเพชร
ที่มา : https://acc.kpru.ac.th/KPPStudies/index.php?title=ชนเผ่าเมี่ยน_หรือ_เย้า_ตำบลคลองลานพัฒนา_อำเภอคลองลาน_จังหวัดกำแพงเพชร
รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์
วันที่ : 2022-06-20
https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=2101&code_db=610004&code_type=05

The Office Of Academic Resource Information And Technology